

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. Сучасні тенденції у використанні спортивної лексики.....	13
1.1 Роль спортивної термінології (лексики) у мовному просторі.....	13
1.2 Тенденції у використанні спортивної лексики.....	17
1.2.1. Особливості використання спортивної лексики.....	17
1.2.2. Збагачення словникового запасу спортивної лексикищ.....	22
1.2.3. Морфологічні та синтаксичні особливості спортивної термінології.....	24
1.3 Особливості сучасного використання спортивної лексики в медійному дискурсі.....	26
Висновки до розділу 1.....	33
РОЗДІЛ 2. Переклад спортивної лексики з німецької мови українською...35	
2.1. Важливі аспекти перекладу спортивної термінології.....	35
2.2. Особливості перекладу фразеології спортивної лексики.....	41
2.3. Семантико-стилістичні зміни німецьких спортивних термінів при перекладі.....	4
6	
Висновки до розділу 2.....	55
РОЗДІЛ 3. Особливості перекладу спортивної у засобах масової інформації.....	57
3.1. Особливості перекладу футбольної термінології.....	57
3.2 Специфіка перекладу німецької спортивної термінології з настільного тенісу.....	67

3.3. Специфіка перекладу німецької спортивної термінології з легкої атлетики.....	70
Висновки до розділу 3.....	73
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	78

АНОТАЦІЯ

Зенюк Дмитро Олегович. Запозичення в спортивній лексиці німецької мови

Дипломна робота другого (магістерського) рівня вищої освіти. На правах рукопису. Спеціальність 035 Філологія. Спеціалізація 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2024.

Робота зосереджена на дослідженні особливостей вживання спортивних термінів у німецькій мові. Ми розглядали різні види спорту, але увага зосереджувалася на настільному тенісі та легкій атлетиці. В роботі аналізується розвиток спортивної термінології, її еволюція та вплив глобалізації на формування термінів у різних мовах, зокрема німецькій та українській. Однією з основних проблем є переклад спеціалізованих термінів, що виникають внаслідок інтеграції іноземних лексичних одиниць, зокрема англійських запозичень, а також відмінностей у структурі мовних систем.

Особливу увагу приділено аналізу спортивної термінології в німецькій мові, зокрема термінам, що запозичуються з інших мов. Третій розділ роботи зосереджений на детальному аналізі німецької спортивної термінології в цих дисциплінах та визначенні специфічних труднощів, які виникають під час перекладу на українську мову. Досліджено механізми трансформації термінів, а також адаптацію лексики в контексті української мови.

Робота має на меті не лише покращення перекладацької практики, але й уточнення термінологічної бази для подальших наукових досліджень. Результати дослідження можуть бути використані у навчальних курсах із лексикології, перекладознавства та спортивної журналістики, а також для

практичного застосування спортивними журналістами, перекладачами та коментаторами. Крім того, робота робить внесок у вивчення специфіки спортивної термінології, що є важливим для міжнародної комунікації в спортивній сфері, зокрема в Україні.

Ключові слова: спортивна термінологія, переклад, німецька мова, українська мова, настільний теніс, легка атлетика, англійські запозичення, лексикологія, перекладознавство.

ZUSAMMENFASSUNG

Senjuk Dmytro. Aneignung des Sportwortschatzes der deutschen Sprache.

Diplomarbeit der zweiten (Master-)Hochschulstufe. Manuskript. Fachbereich 035 Philologie. Spezialisierung 035.043 Germanische Sprachen und Literaturen (inkl. Übersetzung), der Hauptfach – Deutsch. Nationale Wassyl-Stefanyk-Vorkarpaten-Universität, Iwano-Frankiwnsk, 2024.

Die Arbeit konzentriert sich auf die Untersuchung der Besonderheiten der Übersetzung von sportlichen Begriffen aus dem Deutschen ins Ukrainische im Kontext der Sportarten Tischtennis und Leichtathletik. Es wird die Entwicklung der sportlichen Terminologie, ihre Evolution und der Einfluss der Globalisierung auf die Bildung von Begriffen in verschiedenen Sprachen, insbesondere Deutsch und Ukrainisch, analysiert. Ein zentrales Problem ist die Übersetzung spezialisierter Begriffe, die aufgrund der Integration von fremdsprachlichen Lexemen, insbesondere englischen Entlehnungen, entstehen, sowie die Unterschiede in der Struktur der Sprachsysteme.

Besonderes Augenmerk wird auf die Analyse der sportlichen Terminologie im Deutschen gelegt, insbesondere auf die Begriffe, die im Tischtennis und in der Leichtathletik verwendet werden. Das dritte Kapitel der Arbeit widmet sich einer detaillierten Analyse der deutschen sportlichen Terminologie in diesen Disziplinen und der Identifizierung spezifischer Schwierigkeiten bei der Übersetzung ins Ukrainische. Es werden die Mechanismen der Transformation

von Begriffen sowie die Anpassung des Wortschatzes im Kontext der ukrainischen Sprache untersucht.

Ziel der Arbeit ist es nicht nur die Übersetzungspraxis zu verbessern, sondern auch die terminologische Basis für zukünftige wissenschaftliche Forschungen zu klären. Die Ergebnisse der Untersuchung können in Lehrveranstaltungen zu Lexikologie, Übersetzungswissenschaft und Sportjournalismus verwendet werden und sind von praktischem Nutzen für Sportjournalisten, Übersetzer und Kommentatoren. Darüber hinaus leistet die Arbeit einen bestimmten Beitrag zum Studium der Besonderheiten der sportlichen Terminologie, was für die internationale Kommunikation im Sportbereich, insbesondere in der Ukraine, von Bedeutung ist.

Schlagwörter: sportliche Terminologie, Übersetzung, deutsche Sprache, ukrainische Sprache, Tischtennis, Leichtathletik, englische Entlehnungen, Lexikologie, Übersetzungswissenschaft.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Актуальність дослідження спорту як соціокультурного явища важко переоцінити, адже його роль у розвитку суспільства простежується від найдавніших часів до сьогодення. Спорт був і залишається невід'ємною частиною людського життя, впливаючи на формування соціальної ідентичності, встановлення культурних зв'язків, а також зміцнення фізичного та психологічного здоров'я. Від олімпійських змагань у Стародавній Греції, які були не лише спортивними подіями, а й сакральними ритуалами, до сучасних глобальних чемпіонатів, спорт слугує майданчиком для міжкультурного діалогу. Ця важлива сфера життя, інтегрована у всі аспекти соціуму, потребує детального лінгвістичного дослідження, особливо у контексті розвитку її термінології.

Спортивна термінологія є важливим компонентом професійного мовлення, який, як і спорт загалом, не залишається статичним. З часом лексика спорту еволюціонує: з'являються нові терміни, що відображають технічний прогрес, змінюються або уточнюються значення вже існуючих понять, а деякі слова зникають із вжитку. Цей процес особливо актуальний у сучасному глобалізованому світі, де спорт виходить за межі лише фізичної активності чи видовищності. Він є невіддільною частиною культури, засобом масової інформації, і навіть інструментом політичного впливу, що у свою чергу зумовлює необхідність глибокого аналізу його мовного компоненту.

Важливим є також те, що сучасні спортивні події мають міжнародний характер, а їх висвітлення у медіа вимагає якісного перекладу термінології. Це особливо актуально для спортивних репортажів, літератури, рекламних кампаній тощо, де правильний переклад термінів може суттєво вплинути на розуміння змісту. Зокрема, переклад термінології з німецької мови має свої особливості, адже багато понять, пов'язаних із спортом, виникли саме в німецькомовному середовищі. Праці таких дослідників, як Кияк Т. [20],

Кочан І. [25], Панько Т. [29], стали основою для розвитку цієї тематики в Україні та закордоні.

Водночас, на міжнародній арені важливу роль відіграє німецька школа вивчення фахових мов. Роботи Л. Гофмана [46], Адріана Бірда [54], Томаша Басюка та Міхала Бородо [55] підкреслюють багатовимірність підходів до аналізу та адаптації термінології. Їх дослідження дали змогу краще зрозуміти механізми формування лексики, особливо у галузі спорту, де точність термінології має першорядне значення.

Особливого значення набуває порівняння запозичень, що виникли внаслідок взаємодії різних мовних спільнот. Наприклад, англійські запозичення в німецькій та українській мовах, а також вплив німецької на українську, є недостатньо вивченими. Аналіз цих явищ дає змогу простежити, як іншомовні терміни інтегруються у національну мовну систему, адаптуються до нових контекстів та зберігають своє семантичне наповнення. Дослідження запозичень також дозволяє розкрити особливості мовного впливу глобалізації на локальні культури.

Спортивна термінологія, будучи віддзеркаленням культурних і професійних змін, має не лише прикладне значення, а й є важливим об'єктом для теоретичного осмислення. Її дослідження сприяє розумінню глобальних мовних процесів, допомагає уніфікувати термінологію та спрощує міжнародний діалог у сфері спорту. Таким чином, наше дослідження спрямоване на вирішення низки важливих завдань: аналіз особливостей спортивної термінології, вивчення її розвитку у німецькій, англійській та українській мовах, а також створення теоретичної бази для подальших перекладознавчих і термінологічних досліджень.

Окрім того, важливість вивчення термінології спорту полягає у тому, що вона є яскравим прикладом мовної адаптації, яка відображає багатство культурного обміну. У нашому дослідженні значна увага приділена практичному аспекту: аналізу специфіки перекладу німецьких термінів на

українську мову, а також вивченню англійських запозичень, які часто зустрічаються у спортивній лексиці. Ці аспекти дають змогу простежити як локальні, так і глобальні тенденції у формуванні термінології, розкрити механізми її трансформації та адаптації до сучасних реалій.

Таким чином, наше дослідження покликане не лише заповнити існуючі прогалини у вивченні спортивної термінології, але й закласти підґрунтя для подальшого розвитку цієї галузі як в Україні, так і за її межами.

Спортивна термінологія слугує своєрідною мовою спілкування, яка об'єднує людей з різних країн і континентів. Вона охоплює широкий спектр понять, від назв видів спорту до термінів, що описують техніку, правила змагань, інвентар та інші аспекти. Легка атлетика, футбол, настільний теніс, плавання, зимові види спорту – усі вони мають свої унікальні терміни, які формуються під впливом культурних і мовних особливостей країн.

Особливість спортивної термінології полягає у її багатогранності. Вона включає терміни для позначення технік, знарядь, ролей учасників, етапів тренувань і навіть тактичних прийомів. У легкій атлетиці це можуть бути такі поняття, як Sprint (спринт), Weitsprung (стрибки в довжину) або Zehnkampf (десятиборство). У настільному тенісі термінологія є ще більш деталізованою, оскільки охоплює різні аспекти техніки, стратегії та обладнання. Це створює значні виклики для перекладу, особливо якщо враховувати відсутність усталеної української термінології у деяких спортивних дисциплінах.

Загалом, спорт як міжнаціональний феномен вимагає уніфікації термінології для забезпечення зрозумілості між представниками різних мовних груп. У цьому контексті німецька мова посідає особливе місце завдяки своїй ролі в розвитку багатьох видів спорту, зокрема легкої атлетики, зимових дисциплін і настільного тенісу. Німеччина не лише є лідером у багатьох видах спорту, а й формує мовні стандарти, які широко використовуються в інших країнах.

Проте адаптація німецької спортивної термінології в українському контексті часто стикається з проблемами. Однією з основних є відмінності у мовних системах: складна структура німецьких складних слів (наприклад, Leichtathletik-Weltmeisterschaft – чемпіонат світу з легкої атлетики) потребує розгорнутого перекладу, що іноді знижує лаконічність і зручність терміну. Крім того, культурні відмінності можуть впливати на сприйняття термінів.

На сучасному етапі спорт став не лише змаганням, а й масовим явищем, яке охоплює такі галузі, як медіа, маркетинг, технології. Трансляції спортивних подій збирають мільйони глядачів, і точність перекладу відіграє ключову роль у сприйнятті спортивного контенту. Легка атлетика, як один із найпопулярніших видів спорту на Олімпійських іграх, демонструє, наскільки важливим є коректний переклад термінів. Помилки в інтерпретації, наприклад, технічних понять або назв дисциплін, можуть викликати непорозуміння серед глядачів або зниження довіри до спортивного медіа.

Питання перекладу спортивної термінології актуальне також у контексті підготовки професійних кадрів – перекладачів, спортивних журналістів, тренерів. Їхня здатність точно і швидко адаптувати термінологію є важливою умовою для забезпечення якісної міжмовної комунікації. Особливо це стосується видів спорту, де німецька мова має великий вплив, наприклад, зимові види спорту (біатлон, лижні гонки), легка атлетика чи настільний теніс.

Таким чином, актуальність дослідження обумовлена як потребою вдосконалення перекладацької практики, так і необхідністю створення єдиної термінологічної бази для спортивної лексики. Вивчення німецької спортивної мови, зокрема у галузях легкої атлетики та настільного тенісу, є важливим для забезпечення ефективної міжмовної комунікації, популяризації спорту в Україні та підвищення його конкурентоспроможності на міжнародній арені.

Метою даної роботи є аналіз особливостей перекладу спортивних термінів з німецької мови, зокрема з настільного тенісу та легкої атлетики. Для досягнення цієї мети необхідно виконати кілька завдань:

1. Розглянути теоретичні підходи до спортивної термінології в контексті сучасної лінгвістики та досліджень цієї сфери.
2. Проаналізувати розвиток спортивної термінології в німецькій мові та визначити ключові тематичні категорії.
3. Дослідити особливості німецької термінології в настільному тенісі та легкій атлетиці в контексті запозичень з англійської мови.
4. Вивчити особливості перекладу термінів цих спортивних дисциплін на українську мову.

Об'єктом дослідження є спортивна термінологія німецькою мовою, зокрема терміни, що використовуються в настільному тенісі та легкій атлетиці, англійськомовні запозичення. Предметом вивчення є особливості відтворення цих термінів на українську мову.

Для дослідження були застосовані такі методи:

1. На первинному етапі здійснювалася повна вибірка лексичних одиниць для аналізу.
2. Контекстуальний метод для визначення особливостей перекладу спортивної термінології.
3. Описовий метод для систематизації термінів.
4. Для формулювання висновків використовується метод аналізу та узагальнення теоретичного матеріалу.

Наукове значення результатів полягає в уточненні термінів та виявленні специфіки спортивної термінології у перекладі.

Теоретичне значення цієї роботи полягає у тому, що зібрано та проаналізовано спортивну термінологію в німецькій та українській мовах, що становить певний вклад у вивчення особливостей термінології.

Практичне значення – це краще розуміння застосування термінів в німецькій спортивній лексиці, зокрема у настільному тенісі, легкій атлетиці та деяких інших видах спорту. Результати дослідження можуть бути використані у навчальних курсах із лексикології, перекладознавства, а також корисні для лінгвістів і спортивних журналістів та коментаторів. Вони можуть становити основу наших подальших дослідженнях.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Спортивна термінологія є складною та динамічною, відповідаючи вимогам сучасного спорту, що є багатограним соціальним явищем. Спортивні терміни формуються як через комбінування основ, так і через афіксацію чи метафоризацію, що робить їх значно багатшими в лексичному та синтаксичному плані. Таким чином, ці терміни не лише позначають фізичні явища, а й закріплюють специфічні концепти, пов'язані зі спортивною діяльністю, що підкреслює важливість і складність спортивної лексики в загальному мовному контексті.

Особливість спортивної термінології полягає в її структурних аспектах, серед яких прості, похідні та складні терміни, що формуються внаслідок застосування різноманітних лексичних та граматичних трансформацій. На основі проведеного дослідження визначено, що найпоширенішими частинами мови в спортивних термінах є іменники та дієслова, які позначають основні дії, процеси та об'єкти спорту. Іменники займають центральне місце в термінології, оскільки вони вказують на конкретні об'єкти, а дієслова використовуються для позначення дій та рухів, що дозволяє точно фіксувати спортивні процеси в комунікації. Однак не менш важливе місце займають терміни-словосполучення, де структура варіюється від простих двокомпонентних до складних багатоконпонентних конструкцій, що надає термінології більшу точність і виразність. Вони є незамінними в контексті спортивної термінології, особливо коли необхідно описати складні поняття або процеси.

Важливим аспектом дослідження є роль стилістичних прийомів, зокрема метафор, епітетів, синекдох та інших фігур мови, в медійному дискурсі. Спортивні коментарі використовують ці прийоми для створення емоційного впливу, підвищення динамічності та привабливості повідомлення. Стилiстичні засоби не лише сприяють залученню уваги аудиторії, але й

допомагають створити яскраву образну картину подій, що розгортаються. Зважаючи на особливості спортивної мови, важливими є її семантичні аспекти, адже терміни в спорті часто набувають нових значень або змінюють своє значення в залежності від виду спорту, що вимагає чіткої ідентифікації та правильного використання термінів у специфічному контексті.

Щодо процесу перекладу, то він виявився надзвичайно складним через специфічну природу спортивних термінів, де важливо не лише передати лексичний зміст, але й врахувати культурні та соціальні відмінності між мовами. Переклад спортивних термінів із німецької мови на українську мову є складним через полісемічність термінів, їх багатозначність, а також культурні відмінності, що виникають при перекладі. Моделювання, калькування, додавання та транслітерація стали основними методами, що використовуються для досягнення максимально точного та адекватного перекладу спортивних термінів. Калькування, як основний метод, широко використовується для збереження структури та змісту термінів. Це метод, який дозволяє зберегти точність оригіналу та адаптувати терміни до мовної системи української мови. Це є особливо важливим для нових термінів, що з'являються в спорті, адже калькування дозволяє створювати нові лексичні одиниці, які активно поповнюють лексикон української спортивної мови.

Однак калькування не завжди може забезпечити точну передачу значення терміна, тому важливим є використання інших методів, таких як модуляція та додавання. Модуляція допомагає адаптувати терміни, змінюючи їх значення в контексті, і дозволяє зробити їх зрозумілими для цільової аудиторії, коли прямий переклад є складним або неможливим. Додавання використовується для уточнення значення термінів, коли це необхідно для більш точної передачі інформації. Додатково, описовий переклад застосовується в тих випадках, коли термін не має точного еквівалента в

українській мові, і через це необхідно пояснити значення терміна. Ці методи допомагають зберегти точність передачі значень та змісту термінів.

Переклад абревіатур є ще однією проблемою, яку часто виникає в процесі перекладу спортивної термінології. Виявлено, що абревіатури є значно частіше використовуваними в німецькій спортивній мові, що створює додаткові труднощі при їх перекладі на українську. В таких випадках необхідно враховувати, чи є вже закріплені еквіваленти в українській мові або чи потрібно проводити розшифрування абревіатури.

Результати дослідження показали, що для успішного перекладу спортивної термінології необхідно поєднувати мовну, культурну та контекстуальну компетентність. Перекладач повинен мати не лише знання термінології, але й фонові знання з конкретних видів спорту, що дозволяє йому точно передавати зміст термінів. Важливо враховувати також стилістичні особливості оригіналу, оскільки в спортивній мові часто використовуються специфічні фігури мови, які потрібно адекватно передати в перекладі. Система спортивної термінології є багатогранною та змінною, що підкреслює необхідність постійного оновлення лексики та адаптації її до нових умов. Переклад спортивної термінології вимагає гнучкості та творчого підходу для того, щоб зберегти точність та відповідність мови оригіналу й реаліям цільової мови.

Таким чином, спортивна термінологія, будучи важливою складовою частиною мовного та соціокультурного середовища, є важливим елементом у процесі міжкультурної комунікації. Вивчення та переклад спортивних термінів потребує уважного та відповідального підходу, що включає комплексне використання лексичних, граматичних та стилістичних методів. Тільки такий підхід може забезпечити високий рівень точності, відповідності та адаптованості перекладу в контексті української мови та культури.